

In memoriam:
WILLIAM STODDART
(1925-2023)

PIŠE:
SAMUEL BENDECK SOTILLOS

UJUTRO 9. NOVEMBRA 2023. GODINE, WILLIAM STODDART SE VRATIO SVOME GOSPODARU; IMAO JE DEVEDESET OSAM GODINA. STODDART JE, BEZ SUMNJE, BIO JEDAN OD NAJZNAČAJNIJIH PREDSTAVNIKA PERENIJALNE FILOZOFIJE U NAŠEM VREMENU. ŽIVIO JE PUN I NEVJEROVATAN ŽIVOT, PUTUJUĆI ŠIROM SVIJETA DA BI UPOZNAO DUHOVNE AUTORITETE I POSJETIO SVETA MJESTA.

Stoddartova duboka zainteresiranost za sve velike religije čovječanstva dovela je do opsežnih putovanja po svijetu. U Evropi, on je nastojao da pristupi punoći kršćanske tradicije, bilo izražene u katoličanstvu (Francuska, Španija, Italija, Irska i Poljska), pravoslavlju (Grčka, Rusija i Srbija), ili protestantizmu (Njemačka, Holandija i Skandinavija). Također je proputovao diljem svijeta kako bi se dublje upoznao sa tradicijom islama (u Maroku, Turskoj, i Bosni), hinduizma u Indiji (gdje je imao *daršan* sa 68. Džagadguruom od Kančija), i budizma u Šri Lanci i Japanu.

Stoddart je proveo svoju profesionalnu karijeru u Londonu, radeći uglavnom u polju medicinskih istraživanja do 1982. godine. Nakon penzionisanja, preselio se u Sjevernu Ameriku kako bi živio blizu svog duhovnog mentora, Frithjofa Schuona, koji se iz Švicarske preselio u Sjedinjene Države 1980. godine. Kako se nikada nije oženio niti imao djecu, moglo bi se reći da su njegovi mnogi duhovni prijatelji i saradnici postali *de facto* njegovom porodicom, s kojom je putovao ka Istinitom, Dobrom, i Lijepom.

Stoddart je rođen u škotskom Carstairsu 1925. godine. Tu je odrastao i prošao rano obrazovanje, dok nije upisao Univerzitet u Glasgou, gdje je studirao jezike (francuski, njemački i španski). Održavao je svoje interesovanje za jezike i književnost tokom cijelog života. Stoddart je kasnije završio i medicinski fakultet na Univerzitetu u Glasgou, a zatim je nastavio dodatne studije na univerzitetima u Edinburghu i Dublinu.

Odrastajući u protestantskoj porodici, mladi Stoddart je bio vrlo usredsrijeđen na Bibliju, Boga, Hrista i molitvu. Otkrio je istočnu duhovnost kroz svog oca, koji je često putovao u Indiju, dok se sa hinduizmom i islamom po prvi put upoznao tokom svoga osnovnog školovanja. Imajući intuiciju, od najranije mladosti, o važnosti

svih religija, on je primijetio: “Nikada mi, ni na trenutak, nije palo na pamet da bi ove religije mogle biti lažne. Instinktivno sam znao da su istinite, ali nisam mogao ni slutiti u to vrijeme koliko će mi učenje o ‘transcendentnom jedinstvu religija’ značiti kasnije u životu. Trebao bih dodati da ova intuicija o važnosti ne-kršćanskih religija ni na koji način nije oslabila moju privrženost kršćanstvu.”⁽¹⁾

U dvadesetoj godini, Stoddart je otkrio spise velikog historičara umjetnosti Anande Coomaraswamyja (1877-1947.). Susret s ovim djelima je usmjerio njegov život u potpuno drugom pravcu. Upravo je čitajući Coomaraswamyja, on saznao za djela francuskog metafizičara Renéa Guénona (1886-1951.). Da bi se razumjela punoća Stoddartovog života i pogleda, treba početi sa ključnim izlagateljima onoga što je postalo poznato kao Perenijalistička (ili Tradicionalistička) škola: ovdje posebice mislimo na autore poput René Guénona, Anande K. Coomaraswamyja, Frithjofa Schuona (1907-1998.) i Titusa Burckhardta (1908-1984.). Iako je znao da je bilo i mnogo drugih zagovornika *philosophia-e perennis*, Stoddart je tvrdio da su ovi bili najznačajniji. Stalno je podsjećao ozbiljne tragatelje da je osobito potrebno “čitati i iščitavati spise Frithjofa Schuona.” Naglašavao je to zato što se čitanjem njegovih knjiga iznad svega mogla prepoznati nadoblična istina u srcu svih religija.

Stoddart je bio nagrađivani autor i urednik. Obavljao je i funkciju pomoćnog urednika britanskog časopisa *Studies in Comparative Religion*, posvećenog objavljivanju spisa o perenijalnoj filozofiji. Bio je član upravnog odbora u ranim danima Matheson Trusta, koji i danas promovira filozofske, metafizičke, kosmološke i estetske studije svih tradicija. Jedan od Stoddartovih darova bila je i njegova sposobnost da sažme složene i obimne informacije u jedan veoma izravan i jezgrovit jezik, što je bio razlog zašto je smatran “majstorom sinteze.”⁽²⁾

Iako je bio izuzetno nadaren u izlaganju svjetskih religija i njihovih unutarnjih dimenzija, uspijevaio je da tu unutarnju dimenziju religije učini dostupnom i običnim ljudima. On je uvijek naglašavao tragateljima za Istinom da ne trebaju pretjerano razmišljati i bespotrebno komplicirati stvari, jer jedino što je, zaista, potrebno jeste da se fokusiraju na suštinsko. Zapravo, njegova motivacija da pojednostavi stvari bila je postavljena isključivo u cilju dosezanja “jedine potrebne stvari.” (Luka 10:42) Ne treba ni reći, međutim, da je njegov rad ostao uzor striktnosti i jasnoće.

U svome pisanom omažu životu i djelu engleskog katoličkog pisca Bernarda Kellyja (1907-1958.), Stoddart se prisjetio jedne Kellyjeve izjave, koja je jasno pokazivala narav potonjeg, a mogla se s jednakom razložnošću primijeniti i na njega samog: “Ima nas i takvih koji ne možemo ispravno moliti bez pera u rukama.”⁽³⁾

Stoddart je podržavao potrebu ljudi da budu ukorijenjeni u načinu života koji je omogućavao usvajanje istine i mudrosti njihovim srcima i umovima. Od središnjeg značaja za ovakav poduhvat bio je nužni zahtjev da se nauči “kako misliti.”⁽⁴⁾ Jedi-

no ukoliko mislimo ispravno, možemo biti istinski objektivni i vidjeti stvari onakvima kakve one zaista jesu. Izučavajući doktrine i metode svih religija, mi postajemo spremni razlikovati između Zbiljnog i pričinskog – ili između Apsolutnog i relativnog – dok nam se istodobno podastire i put koji nas vraća našem domu u Jedinom.

Stoddart je bez razlike promišljao duhovne tradicije s jednog univerzalnog stajališta i imao je uvjerljivu viziju njihovog trajnog jedinstva u krajnjoj stvarnosti. Stoddart je snažno osporavao pretpostavku da, ako bi se prepoznala istina u drugoj religiji, da bi takvo prepoznavanje potkopalo posvećenost našoj vlastitoj tradiciji. Priznavanje važnosti drugih religija ne bi trebalo da oslabi vjeru u vlastitu religiju. U isto vrijeme, uviđao je da nije dovoljno samo potvrditi različite religijske manifestacije i njihovo jedinstvo, već da je potrebno slijediti pojedinačni put spasenja cijelim srcem: “Mi moramo imati kardinalno značajnu intuiciju da *svaka religija* – bila ona kršćanstvo, islam, hinduizam, ili budizam – *dolazi od Boga i vraća natrag Bogu.*”⁽⁵⁾

Stoddart je neprestano odgovarao na stalno pristižuća pisma prijatelja, čitalaca i duhovnih tragatelja, koji su od njega tražili uputu u duhovnim pitanjima. Svakodnevno je primao brojne posjetioce, i ostao je toplo zapamćen po svojoj velikodušnoj gostoljubivosti. Njegov savjet nikada nije iznevjerio individualne potrebe onih koji su tražili uputu. Kada bi govorio s ljudima, komunicirao bi koristeći što manje riječi.

Stoddart je smatrao ulogu ljepote u životu čovjeka izuzetno značajnom. Uvijek je podsticao razmišljanje o Schuonovim učenjima o estetskom kvalitetu našeg boravišta, odjeće i ponašanja. Njegov dom je bio ukrašen na graciozan način, tako utjelovljujući Platonovu izreku da je “Ljepota blještavilo Istine.” Stoddart je uvijek bio džentlmen i duboko saosjećajan u svom ophođenju s drugima; ipak, kada bi osjetio potrebu da ispravi nekoga po pitanju doktrine, ne bi oklijevao da kaže – s velikom pažnjom i brigom – da je duhovno obavezan da to učini.

Širok raspon Stoddartovih djela uključuje, u bosanskom prijevodu: *Sufizam: mistička učenja i postupci islama*, (Sarajevo: El-Kalem, 2005; drugo izdanje: *Sufizam: osnove islamske duhovnosti*, Sarajevo: Dobra knjiga, 2014); *Prisjećanje u svijetu zaboravljanja: razmišljanja o tradiciji i postmodernizmu* (Sarajevo: Dobra knjiga, 2009); *Kršćani i muslimani: što kažu jedini o drugima?* (Zagreb: VBZ, 2011.); i *Šta islam znači u današnjem svijetu?: religija, politika, duhovnost* (Sarajevo: Dobra knjiga, 2014); kao i engleska izdanja njegovih knjiga o hinduizmu i budizmu: *Outline of Hinduism* (1993; drugo izdanje: *Hinduism and Its Spiritual Masters*, 2007) i *Outline of Buddhism* (1998; drugo izdanje: *An Illustrated Outline of Buddhism: The Essentials of Buddhism Spirituality*, 2013). Stoddartov doprinos nije bio ograničen samo na njegova vlastita književna dostignuća; on je bio i prevodilac nekoliko tradicionalističkih djela s izvornog francuskog i njemačkog na engleski jezik: naime, dva važna rada Frithjofa Schuona, *Esoterism as Principle and as Way* (1981; bosansko izdanje: *Ezoterizam kao Počelo i kao Put*, Sarajevo: Connectum, 2011); *Sufism: Veil and Quintessence* (1981; bosansko

izdanje: *Sufizam: zastor i bit*, Sarajevo: Connectum, 2022); te preko 3000 Schuonovih pjesama, i mnoge izvanredne knjige Titusa Burckhardta, kao što su: *Alchemy: Science of the Cosmos, Science of the Soul* (1967; bosansko izdanje: *Alhemija: znanost o kosmosu, znanost o duši*, Sarajevo: Studis, 2005); *Mirror of the Intellect: Essays on Traditional Science and Sacred Art* (1987); i *The Essential Titus Burckhardt: Reflections on Sacred Art, Faiths, and Civilizations* (2005). Stoddart je smatrao Burckhardta “desnom rukom Istine.”

Stoddart je bio duhovno prisutan i budan do samoga kraja. Njegovo prisustvo će nam jako nedostajati; pa ipak, on ne bi želio da se zadržavamo na njegovom odlasku iz ovog svijeta, već da obratimo pažnju na naš vlastiti put povratka posredstvom našeg posvećenja Duhu. Nikada se nije zamorio od podsjećanja tragatelja da u Schuonovom opusu mogu naći sve što je potrebno da očuvaju svoje duhovno putovanje ka Božanskom, ali i da prije i iznad svega moraju biti ukorijenjeni u jednoj od autentičnih objavljenih duhovnih tradicija koje su ostavljene čovječanstvu. Jedino kroz kapije tradicije možemo pristupiti onom jednoglasju koje se nalazi među svim velikim religijama. Molimo Boga da je naš dragi prijatelj načinio lagan povratak u svoje nebesko boravište: “Zaista, Bogu pripadamo i Njemu ćemo se vratiti.” (Kur’an 2:156).

S ENGLSKOG PREVEO
ASIM DELIBAŠIĆ

Bilješke

1. Neobjavljeni intervju s Lynn Pollack (2003).
2. Mateus Soares de Azevedo, “Book Review – Outline of Buddhism,” *Sophia: The Journal of Traditional Studies*, Vol. 4, No. 2 (Winter 1998), str. 277.
3. Bernard Kelly, navod preuzet iz William Stoddart, “Scholastic Universalist: The Writings and Thought of Bernard Kelly (1907–1958).” *New Blackfriars*, Vol. 76, No. 897 (October 1995), str. 455.
4. Frithjof Schuon, navod preuzet James S. Cutsinger, *Splendor of the True: A Frithjof Schuon Reader*, preveo i uredio James S. Cutsinger (Albany, NY: State University of New York Press, 2013), str. xxxii.
5. William Stoddart, “Religijski i etnički sukob u svjetlu Tradicionalističke ili Perenijalističke škole.” u *Prisjećanje u svijetu zaboravljanja: razmišljanja o Tradiciji i postmodernizmu*, ur. Mateus Soares de Azevedo i Alberto Vasconcellos Queiroz (Sarajevo: Dobra knjiga, 2009), str. 51-52.